

УДК 378.14

Ян Чжуан

ORCID 0000-0002-2238-6819

Аспірант кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
(Харків, Україна) E-mail: yangzhuanghnpri@gmail.com

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ХОРЕОГРАФА

Педагогічна компетентність є необхідною складовою підготовки майбутнього спеціаліста, адже саме ця складова відображає ступень готовності викладача до роботи з учнями, передачі знань та формуванні умінь на високому професійному та методичному рівні.

Мета роботи. Разом із тим, вважаємо, що узагальнення підходів щодо педагогічної компетентності як наукової проблеми взагалі та виокремлення педагогічної компетентності вчителів-хореографів недостатньо представлено у науковій літературі, що і є **метою** нашої публікації.

Методологія. Методологічні основи дослідження становлять науковість, об'єктивність та загальні положення педагогіки щодо гуманістичного спрямування освіти. Під час дослідження було застосовано індуктивний та дедуктивний методи з метою узагальнення та аналізу джерел за темою статті.

Наукова новизна полягає в узагальненні підходів до визначення професійної компетентності майбутніх вчителів хореографії, виокремленні основних груп компетенцій майбутніх вчителів-хореографів.

Результати дослідження. У ході дослідження узагальнено підходи до визначення сутності «компетентність», «педагогічна компетентність» та «педагогічна компетентність майбутніх вчителів хореографії». Установлено, що «компетентність» розглядається у науковій літературі як система знань та умінь, необхідних для здійснення ефективної професійної діяльності; уміння та здатність виконувати професійні обов'язки; реальна здатність досягти мети та результату професійної діяльності тощо. Під «педагогічною компетентністю» розуміють інтегрування відповідного рівня професійних знань, умінь та навичок учителя та його особистісних якостей. Професійну компетентність майбутніх вчителів хореографії можна визначити як сукупність компетентностей, необхідних для успішного виконання професійної діяльності в галузі хореографічного мистецтва, а власне компетентності мають включати загальні, мистецтвознавчі знання, хореографічні вміння, навички та індивідуально-особистісні характеристики.

Висновки. Узагальнено підходи до визначення сутності ключових для нашого дослідження понять: компетентність, педагогічна компетентність, виділено основні компетенції, якими має володіти вчитель хореографії.

Ключові слова: компетентність, педагогічна компетентність, вчитель-хореограф.

Постановка проблеми. Нова парадигма освіти, що утверджується у світі на початку XXI століття, пов'язана, передусім, з переосмисленням ролі вищої освіти в освітньому просторі Китаю, завданнями інформаційного і культурного розвитку у глобальному просторі. У цих умовах одним із головних завдань є формування висококваліфікованих фахівців, які здатні творчо мислити та підходити до організації роботи нестандартно.

Посилення уваги до підготовки високо кваліфікованих спеціалістів пов'язано також із успішним впровадженням у Китаї стратегії «Один пояс – один шлях», яка відкриває нові можливості для розвитку взаємодії між Китаєм та іншими державами, розповсюдженню китайської культури та посиленню обміну досвідом з представниками інших націй.

Враховуючи той факт, що спортсмени та діячі культури Китаю гідно представляють країну на міжнародних змаганнях та конкурсах, особливу увагу слід приділити подальшому вдосконаленню підготовки педагогічних кадрів країни у цих напрямках, зокрема вчителів-хореографів. Вважаємо, що становленню конкурентоспроможного фахівця, який зможе працювати як у Китаї, так і за його межами, значною мірою сприяє формування його педагогічної компетентності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій засвідчив, що науковці неодноразово зверталися до проблем компетентності та компетенцій. Зокрема, проблематику підготовки педагогів на основі компетентнісного підходу розглядали вчені Н. Бібік, Н. Гузій, І. Драч, І. Єрмаков, В. Кремень, Н. Лосєва, З. Рябова, Т. Сорочан, Т. Ціпан та інші; порівняльний аналіз поняття компетентності у вітчизняній та зарубіжній педагогіці проведено І. Гушлевською; А. Маркова вивчала психологію професіоналізму.

Мета роботи. Разом із тим, вважаємо, що узагальнення підходів щодо педагогічної компетентності як наукової проблеми взагалі та виокремлення педагогічної компетентності вчителів-хореографів недостатньо представлено у науковій літературі, що і є **метою** нашої публікації.

Методологія. Методологічну основу дослідження становлять науковість, об'єктивність та загальні положення педагогіки щодо гуманістичного спрямування освіти. Під час дослідження застосовано індуктивний та дедуктивний методи з метою узагальнення та аналізу джерел.

Наукова новизна полягає в узагальненні підходів до визначення професійної компетентності майбутніх вчителів хореографії, виокремленні основних груп компетенцій майбутніх вчителів-хореографів.

Результати дослідження. Професія вчителя здавна вважається однією із самих складних та відповідальних професій, які існують у суспільстві. Адже саме від особистості вчителя залежить зацікавленість учня предметом, його відношення до дисципліни, що у свою чергу відображується на формуванні менталітету майбутнього покоління.

Причому, висококвалітований педагог має не тільки знати навчальний матеріал на високому рівні, але й володіти методикою викладання, вчитися знаходити індивідуальний підхід до кожного учня та зацікавлювати здобувачів освіти.

У зв'язку з цим постає необхідність чіткого розуміння сутності педагогічної компетентності викладача. Для цього вважаємо за необхідне спочатку розкрити сутність «компетентності».

Аналіз наукової літератури засвідчив, що існують декілька підходів до визначення компетентності:

- система знань та умінь, необхідних для здійснення ефективної професійної діяльності (С. Гончаренко) [7, 149];

- уміння та здатність виконувати професійні обов'язки (А. Маркова) [5, 33];

- система теоретичних та методологічних положень, наукових знань та умінь, відповідні моральні та психологічні якості, без яких фахівець не може ефективно виконувати посадові обов'язки (В. Маслов);

- реальна здатність досягти мети та результат професійної діяльності (І. Гушлевська) [2, 22];

- динамічна категорія, яка дозволяє викладачу ефективно організовувати освітній процес навіть у мінливих соціально-педагогічних умовах. Компетентність включає у себе сукупність однорідних знань та умінь, які належать до широких сфер культури та діяльності та є результатом освіти та самоосвіти особистості, прагненням людини до постійного самовдосконалення, творчим ставленням до роботи (Н. Лосєва) [4, 210].

Сутність педагогічної компетентності є, на нашу думку, більш вузьким, адже воно стосується безпосередньо професії викладача. Разом із тим, і тут у науковій думці немає єдиного підходу до її визначення. Так, В. Синенко розглядає педагогічну компетентність як інтегрування відповідного рівня професійних знань, умінь та навичок учителя та його особистісних якостей, які формуються та проявляються у його професійній діяльності [9]. До критеріїв педагогічної компетентності фахівців науковець відносить глибокі професійні знання та уміння, систему практичних умінь та навичок, які необхідно застосовувати під час організації освітнього процесу. Високий рівень психолого-педагогічних знань також є важливим складником професійної компетентності вчителя [9].

Т. Ціпан дійшла висновку, що педагогічна компетентність проявляється в особистих можливостях викладача, які дозволяють йому самостійно та ефективно здійснювати педагогічну діяльність та вирішувати професійні завдання, які сформульовані як безпосередньо педагогом, так і адміністрацією навчального закладу [10, с. 175].

На думку Н. Сергієнка педагогічна компетентність складається із трьох основних компонентів: знань, умінь та навичок, які мають органічно поєднуватися між собою. Саме тому, педагогічну компетентність науковець визначає як мобільність знань, які поєднуються із гнучкістю методів, що застосовуються під час здійснення професійної діяльності та критичним мисленням [8].

Отже, підсумовуючи, визначимо педагогічну компетентність вчителя як особисті здібності та можливості викладача щодо організації його професійної діяльності, які включають у себе як професійні знання, так і знання з педагогіки та психології.

Відповідно, професійну компетентність майбутніх вчителів хореографії можна визначити як сукупність компетенцій, необхідних для успішного виконання професійної діяльності в галузі хореографічного мистецтва, причому компетенції мають включати в себе самі різні загальні, мистецтвознавчі знання, хореографічні вміння, навички та індивідуально-особистісні характеристики.

У ході наукового пошуку встановлено, що компетентності майбутніх вчителів-хореографів умовно поділяють на три групи:

- *особистісні компетентності*, що мають бути притаманні передовим представникам усіх професій;
- *загальнопедагогічні (професійні) компетентності*, що визначають специфіку професії вчителя, незалежно від спеціальності;
- *спеціальні компетентності* – знання, уміння й навички з предмету (спеціальності), тобто хореографічні.

Особистісні компетентності вчителя-хореографа можна визначити як наявність внутрішньої підсистеми, яка складається із мотивів і потреб особистості, її суспільної спрямованості, індивідуально-психологічних особливостей. Так, мотиви і потреби впливають на ставлення особистості до педагогічної професії, її самооцінку, рівень домагань і надають їм особистісного характеру. Від них залежить усвідомлення особистістю сенсу обраної професії, її значущості. До внутрішньої підсистеми особистісних компетентностей також відносимо компетентності суспільного спрямування особистості вчителя: ставлення до світу, соціуму, стійку систему цінностей, світоглядів, моральних підвалів, які уособлюють одну із найважливіших сторін педагогічної компетентності. Перелічені особистісні компетентності доповнюються значним арсеналом індивідуально-психологічних компетентностей, які безпосередньо залежать від характеру вчителя: цілеспрямованість, ініціативність, комунікабельність, відповідальність, надійність, уважність, працьовитість, спостережливість, сміливість, ввічливість, врівноваженість, адекватність самооцінки.

Професійні (загальнопедагогічні) компетентності вчителя характеризуються наявністю знань: теорії формування і розвитку особистості, педагогічних принципів, особливостей вікової психології, форм і методів освітнього (навчально-виховного) процесу, педагогічної техніки (способів вирішення педагогічних задач і ситуацій, проведення дослідницької роботи), педагогічного спілкування, організації творчої взаємодії з учнями у педагогічному процесі.

Професійні компетентності – це індивідуальні особливості вчителя, що впливають на ефективність та успішність педагогічної діяльності і є стійкими, суттєвими, рівноцінними та вираженими. До таких компетентностей можна віднести: здатність здійснювати програмне та методичне забезпечення освітнього (навчального) процесу; володіння засобами формування системи контролю якості освіти відповідно до вимог освітнього процесу; розуміння основних підходів до розробки індивідуально-орієнтованої стратегії навчання.

Отже, наявність зазначеного комплексу особистісних та професійних компетентностей педагогічного спрямування є основою для набуття спеціальних (хореографічних) компетенцій вчителя у галузі хореографічного мистецтва [3; 6].

До спеціальних компетентностей вчителя хореографа відносять:

– уміння керувати художньо-творчою діяльністю колективу (хореографічного колективу, аматорського театру, студії декоративно-прикладної творчості, студії кіно-, фото- і відеотворчества) з урахуванням особливостей його складу, локальних етнокультурних традицій і соціокультурного середовища. Добираючи зміст курсу, коректно й актуально було б ввести професійно-спеціалізовані компетентності на основі авторського підходу викладача до змісту курсу;

– складання якісного хореографічного тексту. При цьому сутність компетентностей полягає в здатності створення правильного хореографічного тексту, структурування композиції танцю в різних хореографічних формах. Наприклад, на базовому рівні ця компетентність проявляється в уміннях продумувати та надавати матеріал в різних стилях сучасної хореографії. На середньому рівні – це вміння створювати сценарний план хореографічної постановки малих форм (номер, сюїта, одноактний балет). На просунутому рівні – створювати самобутні художньо і соціально значущі постановки, які користуються успіхом у публіки, критично оцінювати результати своєї діяльності;

– здатність побудувати хореографічну композицію. Сутність компетенції полягає в здатності грамотного і професійного володіння прийомами хореографічної композиції, можливістю донести через хореографічний текст і ідею сенс твору, здатність вибудувати просторове і тимчасове розташування виконавців по сцені. На базовому рівні дана компетенція полягає в здатності вибудувати малюнок танцю та засоби його втілення лексику відповідно до ідеї і художнім образом. На середньому рівні – вміння використовувати сценічний майданчик для грамотного розподілу виконавців і тимчасової структури твору. На високому рівні майбутні хореографи використовують прийоми композиції так, що вони стають органічною складовою художнього твору, а це, в свою чергу, є процесом формування даної компетентності;

– застосування в професійній діяльності методів хореографічної педагогіки, постановочної і репетиторської роботи. У практиці студентів-хореографів ця компетенція формується в здатності знати, вміти і володіти основними методами педагогічної роботи в хореографічному колективі, знаходити нові прийоми і методи постановочної роботи;

– творчий підхід до змін в існуючому хореографічному тексті, уміння стилізувати вже існуючий танець, редагувати або реконструювати хореографічний твір. У практиці студентів-хореографів ця компетентність формується через здатність реконструювати раніше створений танцювальний текст, здатність стилізувати його відповідно до певних умов. На базовому рівні дана компетентність

набувається виробленням гарної хореографічної пам'яті, знанням репертуару, умінням відновити і передати виконавцям раніше поставлений хореографічний номер, а також стилізувати хореографічний твір, який вже існує. На високому рівні – критично і творчо підходити до репертуару, відкривати нові грані і художні прийоми у постановку хореографічних творів.

Висновки і перспективи подальших наукових розвідок. Отже, узагальнено підходи до визначення ключових для нашого дослідження понять: компетентність, педагогічна компетентність, виділено основні компетенції, якими має володіти вчитель хореографії. У подальшому плануємо більш детально розглянути спеціальні компетентності вчителя-хореографа.

References

1. Верхоляк А. Характеристика профессиональных компетенций по современному танцу у будущих педагогов-хореографов в ВУЗе. *Наука и Школа*, 2016, № 5. С. 89–95.
Verholyak A. (2016) Charakteristika professionalnyh kompetencij po sovremennomu tancu u buduuyushih pedagogov-horeografov v VUZe [Characteristics of professional competences in choreographers'-to-be contemporary dance at university.]. *Nauka i Shkola. – Science and School*, 5, 89–95.
2. Гушлевська І. Поняття компетентності у вітчизняній та зарубіжній педагогіці. *Шлях освіти*, 2004, № 3. С. 22–24.
Gushlevska I. (2004) Ponyattya kompetentnosti u vitchiznyanij ta zarubizhnij pedagogici [The concept of competence in domestic and foreign pedagogy]. *Shlyah osviti – Way of Education*, 3, 22–24.
3. Курнатов О. В. Основы социокультурной компетентности будущих специалистов культуры и искусства. *Хореографическое образование на рубеже XXI в.: опыт, проблемы, перспективы развития*. 2005. 46 с.
Kurnatova O. V. (2005). Osnovy sociokulturnoj kompetentnosti budushih specialistov kulture i iskusstva. [Principles of sociocultural competence of specialists-to-be of culture and art]. *Horeograficheskoe obrazovanie na rubezhe XXI v.: opyt, problemy, perspektivy razvitiya – Choreographic education at the turn of the 21st century: experience, problems, prospects for development*.
4. Лосева Н. М. Педагогічна компетентність викладача. *Didactics of mathematics: Problems and Investigations*, 2006. Рр. 209–213.
Losyeva N. M. (2006). Pedagogichna kompetentnist vkladacha [Pedagogical competence of a teacher]. *Didactics of mathematics: Problems and Investigations*, 209–213.
5. Маркова А. К. Психология профессионализма. М. : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. 312 с.
Markova A. K. (1996). Psihologiya professionalizma [Psychology of professionalism]. Moscow, Russia : Mezhdunarodnyy humanitarnyy fond «Znaniye».
6. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи* : Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. К. : К.І.С., 2004. С. 16.
Pometun O. I. (2004). Teoriya ta praktika poslidovnoyi realizaciyi kompetentnisnogo pidhodu v dosvidi zarubizhnih krayin [Theory and practice of consistent implementation of the competence approach according to the experience of foreign countries]. *Kompetentnisnij pidhid u suchasnij osviti: svitovij dosvid ta ukrayinski perspektivi – Competent Approach in Modern Education: World Experience and Ukrainian Perspectives*, 16.
7. Професійна освіта: Словник / укладач С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало. К. : Вища школа, 2000. С. 149.
Goncharenko S. U. Nychkalo N. G. (Ed.) (2000). Profesijna osvita. Slovník [Professional Education. Dictionary]. Kyiv, Ukraine : Vyscha shkola.
8. Сергієнко Н. Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. URL : <http://tme.umo.edu.ua/docs/5/11sercmt.pdf>
Sergiyenko N. F. Profesijna kompetentnist suchasnego vchitelya [Professional competence of a modern teacher]. Retrieved from <http://tme.umo.edu.ua/docs/5/11sercmt.pdf>
9. Синенко В. Я. Профессионализм учителя. *Педагогика*, 1999, № 5. С. 45–51.
Sinenko V. Ya. (1999). Professionalizm uchitelya [Teachers' Professionalism]. *Pedagogika – Pedagogics*, 5, 45–51.
10. Ціпан Т. С. Професійна компетентність сучасного вчителя. *Інноватика у вихованні*, 2016, Вип. 3. С. 174–181.
Tsipan T. S. (2016). Profesijna kompetentnist suchasnego vchitelya [Professional Competence of a Modern Teacher]. *Innovatika u vihovanni – Innovation in Education*, 3, 174–181.

Yang Zhuang

ORCID 0000-0002-2238-6819

Ph.D. Student of the Department
of general pedagogy and pedagogy of higher school,
H. S. Skovoroda Kharkiv National University
(Kharkiv, Ukraine) E-mail: yangzhuanghnpu@gmail.com

ESSENCE AND MAIN POINTS OF THE PEDAGOGICAL COMPETENCE OF A CHOREOGRAPHY TEACHER-TO-BE

Pedagogical competence is a necessary component of the specialists'-to-be training, as it reflects the teacher's level of willingness to work with students, transfer knowledge and develop skills at a high professional and methodical level.

The purpose of the article. *However, we believe that generalizing approaches to pedagogical competence as a scientific problem and specifying the pedagogical competence of teacher-choreographers is not elucidated enough in the scientific literature, which is the purpose of our publication.*

Methodology. *The methodological basis of the study is represented by the scientific, objective, and general postulates of pedagogy on the humanistic direction of education. When working on the article, inductive and deductive methods were applied to summarize and analyze scientific literature.*

The scientific novelty *lies in the generalization of approaches how to define the professional competence of choreography teachers-to-be and to identify the main groups of their competences.*

Results of the research. *In the course of the study, we generalized the essence of such notions as «competence», «pedagogical competence», and «pedagogical competence of choreography teachers-to-be». It is found that scientists consider «competence» as a system of knowledge and skills necessary for the pursuit of effective professional activity; ability to perform professional duties; ability to achieve the purpose and result of professional activity, etc. «Pedagogical competence» is understood as the integration of the appropriate level of professional knowledge and skills of the teacher and his/her personal qualities. The professional competence of choreography teachers-to-be can be defined as a set of competences necessary for successful pursuit of professional activity in the field of choreographic art, and the competences should include a variety of general, artistic, choreographic skills, and individual and personal characteristics.*

Conclusions. *Approaches to the definition of the essence of the key concepts for our study are summarized: competence, pedagogical competence, and basic competences that a choreography teacher should possess.*

Keywords: *competence, pedagogical competence, choreography teacher*

Стаття надійшла до редакції 01.03.2020

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Я. Е. Левченко